своїх дій і можливостей керувати ними, а зрілість залежить від віку і душевного здоров'я суб'єкта . На нашу думку особи віком від14 до 18 років ще не мають достатньої зрілості для особистого захисту своїх прав.

Бібліографічні посилання:

1. Часопис Київського університету права. – 2014/1. – 355 с.
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – Ст. 356.
3. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.
4. Мартинов А.Ю. Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 та Європейський суд // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т. 3.

Косяченко Ксенія Едуардівна
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисципліни
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ В НАУЦІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Питання визначення правосуб'єктності та її різновидів детально досліджувалося й у науці цивільного права. Взагалі виділяють три види правосуб'єктності: загальну, спеціальну та універсальну. Перший різновид правосуб'єктності розглядається як здатність осіб бути учасниками цивільних правовідносин; другий – здатність певних осіб відповідно до закону бути учасниками цивільних відносин; третій – застосовується до всіх учасників цивільних правовідносин. З наведеної класифікації не вбачається відмінностей між загальною та універсальною правосуб'єктністю, а спеціальна становить собою галузеву правосуб'єктність.

З'ясовуючи зміст податкової правосуб'єктності, кожен з учасників податкових правовідносин не має універсальної правосуб'єктності, вона завжди є спеціальною [1, с. 34]. Виходячи із внутрішньої побудови галузі фінансового права його структурні елементи (підгалузі, інститути і т.д.) мають власні особливості, що у свою чергу, обумовлює й специфіку видової правосуб'єктності учасників. Варто підкреслити, що фінансова правосуб'єктність є загальною для суб'єктів фінансового права та правовідносин відповідно, а видова (бюджетна, валютна, податкова) – спеціальною.

К. К. Лебедєв переконаний, що найбільш значущою виступає саме галузева правосуб'єктність зважаючи на те, що її носії є: 1) суб'єктами права взагалі; 2) суб'єктами відповідної галузі права; 3) як такі, що володіють визнаною державою здатністю до певного виду діяльності [2, с. 21].

Правосуб'єктність, незалежно від виду, має власну структуру. У правовій науці існують два основні підходи до її внутрішньої побудови. Згідно з першим виокремлюють такі елементи, як правоздатність та дієздатність [3, с. 211 - 212]. Прихильники другого підходу до вищезазначених елементів додають ще й деліктоздатність. Зокрема, до вищенаведеної триланкової структури правосуб'єктності (правоздатність, дієздатність та деліктоздатність) науковці додають ще й «осудність як умову притягнення до кримінальної відповідальності» [4, с. 444 – 446]. Дійсно, при притягненні фізичних осіб до

кримінальної відповідальності стан осудності особи має важливе значення, бо суб'єктом злочину відповідно до ч. 1 ст. 18 Кримінального кодексу України, «є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність». Проте юридичним особам така ознака не притаманна, тож у разі, якщо йдеться про колективні суб'єкти, вести мову про їх осудність не доцільно. Більше того, досліджуючи правосуб'єктність бюджетних установ, слід зауважити, що до кримінальної відповідальності так само, як і до адміністративної, цивільної та дисциплінарної, можуть бути притягнуті лише посадові особи, з вини яких допущено порушення фінансового законодавства.

Правосуб'єктність слід розуміти як передумову виникнення відповідного галузевого статусу суб'єктів, зокрема фінансово-правового. При цьому до елементів фінансово-правового статусу відносимо: права та обов'язки (повноваження) суб'єкта; гарантії захисту встановлених законом прав; відповідальність за порушення приписів фінансового законодавства.

Отже, права і обов'язки – один зі структурних елементів фінансово-правового статусу суб'єктів. Як убачається, передумова правового статусу не може містити у своєму складі його елементи.

До речі, вперше в українському законодавстві поняття «правосуб'єктність» віднайшло нормативне закріплення. Йдеться про адміністративно-процесуальну правосуб'єктність, визначення та елементи якої закріплено у ст. 43 Кодексу адміністративного судочинства України. Так, елементами вказаної правосуб'єктності є: 1) адміністративна правоздатність – здатність мати процесуальні права та обов'язки в адміністративному судочинстві ; 2) адміністративна дієздатність – здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов'язки, у тому числі доручати ведення справи представникові [5]. Із наведеного вбачається, що такий вид правосуб'єктності визначає правовий стан суб'єктів (осіб, які беруть участь у розгляді справи в порядку адміністративного судочинства). Як пояснювалось вище за текстом, правосуб'єктність виступає передумовою набуття відповідного галузевого статусу, що й обумовлює необхідність чіткого визначення її як категорії права.

Важливим елементом правосуб'єктності є дієздатність. Щодо виділення дієздатності як складової правосуб'єктності у фінансово-правовій науці єдиного підходу й досі не сформовано, кожен з фахівців акцентує увагу на різних аспектах. Проте усталеним є розуміння її як здатності реалізовувати права та обов'язки, якими наділений суб'єкт.

І. О. Пліс пропонує розглядати дієздатність суб'єкта права в іншій площині – не просто як складову правосуб'єктності, а як властивість, що зумовлює можливість участі у правовідносинах. «…Реалізуючи дієздатність, суб'єкт права виділяється поміж інших суб'єктів права і переходить в новий якісний стан – суб'єкта конкретних правовідносин», – зазначає науковець [6, с. 82]. Таким чином, саме дієздатність виступає не тільки ключовою ознакою, а й підставою для відмежування суб'єкта права від учасника правовідносин. Вважаємо

запропонований підхід доволі аргументованим стосовно фізичних осіб як суб'єктів фінансового права.

Стосовно деліктоздатності як здатності суб'єктів нести юридичну відповідальність за вчинення правопорушень нам імпонує підхід, за якого вона належить до дієздатності. Це пов'язано із тим, що перш ніж мати «можливість» нести відповідальність за неправомірні дії чи бездіяльність, слід мати можливість виконувати обов'язки, визначені законодавством. Так, бюджетні установи як учасники фінансових правовідносин наділені фінансовою дієздатністю, у складі якої міститься й фінансова деліктоздатність – встановлена нормами фінансового права «можливість» нести фінансову відповідальність.

На підставі вище сказаного можна зробити висновки: (а) фінансова правосуб'єктність бюджетних установ – це здатність бюджетних установ бути суб'єктом фінансового права та фінансових правовідносин, зміст якої полягає у здатності мати права та обов'язки, закріплені у нормах фінансового законодавства, реалізовувати їх та нести фінансову відповідальність у разі їх неналежного виконання (або невиконання); (б) у складі фінансової правосуб'єктності виокремлюють : 1) фінансову правоздатність (здатність мати права і обов'язки, закріплені нормами фінансового законодавства) та 2) фінансову дієздатність (здатність реалізовувати права і обов'язки, закріплені нормами фінансового законодавства, та нести фінансову відповідальність у разі їх неналежного виконання (або невиконання); (в) існує два різновиди правосуб'єктності бюджетних установ: 1) загальна (галузева) – фінансова правосуб'єктність ; 2) спеціальна (видова) – бюджетна, податкова, валютна й т. д. (залежно від того, у яких відносинах беруть участь бюджетні установи.

Бібліографічні посилання:

1. Києнко О. Б. Правосубєктність платників податків. Фінансове право. 2013. № 3. С. 34.
2. Лебедев К.К. Понятие о содержании хозяйственной правосубъектности. Межвузовский сборник научных трудов. Свердловск, 1985. С. 21.
3. Теория государства и права / под ред. А.С. Пиголкина. Москва: Городец, 2003. С. 155; Загальна теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл.; за ред. М. В. Цвіка та О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. С. 211 – 212.
4. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О. В. Зайчука та Н. М. Оніщенка. Київ: Юрінком Інтер, 2006. С. 444 – 445.
5. Кодекс адміністративного судочинства України від 15 груд. 2017 р. № 2747-IV. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/2747-15/paran10401
6. Пліс І. О. Податкова правосуб'єктність фізичних осіб: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2013. С. 82.

Кучеренко Олексій Миколайович,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНА ТЕОРІЯ БЕЗГОТІВКОВИХ ГРОШЕЙ

Проблема визначення юридичної природи грошей, будучи не новою, все ж залишається досить складною та дискусійною в цивілістичній доктрині. Традиційне для цивільного права розуміння сутності грошей як речей наштовхується на виклики сучасності, пов'язані з розвитком науково-технічного